

DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2025-297-11-25-35>

УДК 336.2:343.98

МІЖНАРОДНЕ ПОДВІЙНЕ ОПОДАТКУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ДОХОДУ ВІД ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ ТА ШЛЯХИ ЙОГО МІНІМІЗАЦІЇ

Манухіна М.Ю., Тацій І.В., Серікова О.М.

INTERNATIONAL DOUBLE TAXATION OF INVESTMENT INCOME FROM INNOVATIVE PROJECTS AND WAYS TO MINIMIZE IT

Manukhina M.Y., Tatsii I.V., Serikova O.M.

Актуальність дослідження зумовлена інтенсифікацією транскордонної інноваційної діяльності та збільшенням частки інвестиційних доходів від наукоємних і високотехнологічних проєктів у світовій економіці. Це зростання загострює проблему множинного перетину податкових юрисдикцій та неузгодженості національного податкового регулювання.

Метою статті є систематизація теоретичних і практичних підходів до врегулювання міжнародного подвійного оподаткування інвестиційних доходів від інноваційних проєктів та обґрунтування ефективних шляхів його мінімізації в умовах глобалізації та цифрової трансформації.

Результати дослідження свідчать, що міжнародне подвійне оподаткування в інноваційній сфері виходить за межі формального дублювання податкових зобов'язань. Це комплексне економічне явище безпосередньо впливає на інвестиційну поведінку, оцінку ризиків та географічний розподіл інноваційної діяльності. Проаналізовано основні форми інвестиційного доходу, що формується інноваційними проєктами, та досліджено механізми, через які виникають суперечливі податкові вимоги в транскордонних умовах. Зокрема, встановлено, що специфіка інноваційного доходу (пов'язана з нематеріальними активами, інтелектуальною власністю та цифровими бізнес-моделями) істотно підвищує ризики подвійного оподаткування порівняно з традиційною інвестиційною діяльністю. Акцентовано на ролі міжнародних податкових угод та узгоджених механізмів надання пільг у зниженні податкової невизначеності та підвищенні передбачуваності доходів від інноваційних інвестицій. Обґрунтовано, що класичні методи уникнення подвійного оподаткування (звільнення від оподаткування, взаємозалік та податковий кредит) залишаються

актуальними, але потребують гнучкої адаптації до економічної сутності інноваційних процесів. Особливу увагу приділено податковому плануванню та стратегічному структуруванню інноваційних інвестицій, які визначено як основні взаємодоповнювальні інструменти мінімізації ризиків подвійного оподаткування в умовах посилення міжнародного податкового контролю.

У висновках обґрунтовано, що ефективна мінімізація міжнародного подвійного оподаткування інвестиційних доходів від інноваційних проєктів досягається лише через збалансоване поєднання правових механізмів, міжнародного інституційного співробітництва та адаптивної національної податкової політики. Доведено, що синхронізація національних податкових систем із міжнародними стандартами зі збереженням інноваційних стимулів підвищує інвестиційну привабливість економік для транскордонного інноваційного інвестування та сприяє сталому зростанню на інноваційній основі.

Ключові слова: міжнародне оподаткування, інвестиційний дохід, інноваційна діяльність, подвійне оподаткування, податкові механізми, мінімізація податкового навантаження, інтелектуальна власність, податкове планування, транснаціональні інвестиції.

Вступ. Проблема міжнародного подвійного оподаткування інвестиційних доходів від інноваційних проєктів виникає через посилення інтернаціоналізації інноваційної діяльності та інтенсифікацію транскордонних потоків капіталу у високотехнологічних та наукоємних секторах. Інноваційні проєкти реалізуються через складні транснаціональні структури, які об'єднують інвесторів,

розробників та власників інтелектуальної власності з різних юрисдикцій, кожна з яких застосовує свої власні податкові правила та фіскальні принципи. Унаслідок цього інвестиційний дохід у межах таких проєктів є об'єктом податкових вимог, що збігаються за резидентністю, джерелом походження або економічною присутністю. Це призводить до подвійного чи багаторазового оподаткування одного й того ж доходу. Така ситуація спотворює економічну доцільність інвестицій в інновації, знижує чистий прибуток і збільшує невизначеність для інвесторів, особливо в проєктах, що характеризуються тривалим циклом розроблення, високим ризиком і залежністю від нематеріальних активів. Неузгодженість підходів до оподаткування доходів, пов'язаних з інноваційною діяльністю, загострює правову невизначеність та створює додаткове адміністративне навантаження (комплаєнс-тягар) для учасників міжнародної інноваційної діяльності.

Актуальність цієї проблеми посилюється стратегічним значенням інновацій для сталого економічного розвитку та світової конкурентоспроможності в умовах цифрової трансформації та технологічного прогресу. Міжнародне подвійне оподаткування є структурною перешкодою для транскордонних інноваційних інвестицій, уповільнюючи мобілізацію приватного капіталу та обмежуючи поширення інноваційних технологій у національних економіках. Водночас держави мають адаптувати свої податкові системи до нових форм створення вартості, зберігаючи фіскальну стабільність і не заохочуючи агресивних податкових практик. Таким чином, пошук ефективних шляхів мінімізації міжнародного подвійного оподаткування інвестиційних доходів від інноваційних проєктів є не лише технічним питанням податкового права, а й пріоритетним політичним завданням, що охоплює інноваційну політику, інвестиційну стратегію та міжнародне економічне співробітництво. Розв'язання цієї проблеми сприяє створенню передбачуваного та збалансованого податкового середовища, яке підтримує інноваційне зростання, забезпечуючи справедливий розподіл податкових прав між державами.

Аналіз сучасних наукових досліджень і публікацій свідчить про активне вивчення проблем міжнародного подвійного оподаткування та податкової політики в контексті інноваційних і транснаціональних

інвестицій. Так, еволюцію міжнародних підходів до регулювання податків на інвестиції дає змогу оцінити робота Д. В. Носенка [1], який проаналізував історичні етапи розвитку механізмів усунення подвійного оподаткування та виявив ризики їхнього перетворення на шкідливу податкову конкуренцію. С. М. Колонтай, К. В. Смірнова, А. Д. Петрашевська, М. С. Більчинський [2] досліджують сучасні системи оподаткування, їхні переваги та недоліки, наголошуючи на впливі вибору системи на ефективність інноваційних інвестицій і на конкурентоспроможність національної економіки. О. Ю. Будякова та Д. С. Дервіш [3] розглянули інвестиції в біоекономіку як механізм післявоєнного відновлення України, акцентуючи на необхідності податкового стимулювання для залучення інноваційного капіталу. Взаємозв'язок національного законодавства та міжнародних угод про уникнення подвійного оподаткування досліджує С. В. Гоца [4], який окреслив основні проблеми податкової юрисдикції та застосування міжнародних норм у транснаціональних проєктах. О. Й. Юрківський та О. В. Литвинчук [5] вивчають роль міжнародних принципів оподаткування у формуванні фінансової безпеки України та акцентують на важливості узгодженості національної та міжнародної податкової політики. С. С. Пирого [6] здійснює правову оцінку чинних угод про уникнення подвійного оподаткування, підкреслюючи їхнє значення для зниження податкових ризиків у міжнародних інвестиційних операціях. Г. Лебідь [7] аналізує бюджетно-податкову політику регулювання трансфертного ціноутворення у світовій практиці, зазначаючи її вплив на ефективність міжнародних інноваційних інвестицій та на формування податкової бази держав.

Попри значну кількість досліджень у сфері міжнародного подвійного оподаткування, низка аспектів проблеми залишається недостатньо вивченою, зокрема специфіка оподаткування інвестиційного доходу від інноваційних проєктів, пов'язаних із нематеріальними активами та цифровими бізнес-моделями. Залишаються недостатньо розробленими механізми адаптації національних податкових систем до сучасних глобалізаційних і цифрових викликів, що зберігає правову невизначеність для інвесторів. Очевидною є потреба в системному підході до мінімізації подвійного оподаткування з урахуванням міжнародних

угод, стандартів та інституційної координації. Також недостатньо досліджено роль податкового планування та стратегічної структуризації інноваційних інвестицій як інструментів зниження податкових ризиків. Отже, у статті приділено увагу правовим, економічним та інституційним аспектам уникнення подвійного оподаткування, а також обґрунтуванню ефективних шляхів його мінімізації в умовах цифрової трансформації та глобалізації.

Мета статті – узагальнення та систематизація теоретичних і практичних підходів до міжнародного подвійного оподаткування інвестиційних доходів від інноваційних проєктів та обґрунтування ефективних шляхів його мінімізації в умовах глобалізації та цифрової трансформації.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі **завдання**:

1. проаналізувати теоретико-економічну сутність і причини виникнення міжнародного подвійного оподаткування інвестиційних доходів від інноваційних проєктів;

2. систематизувати міжнародні підходи та правові механізми оподаткування таких доходів;

3. визначити особливості та ризики оподаткування інноваційної інвестиційної діяльності в умовах цифровізації;

4. обґрунтувати ефективні напрями мінімізації міжнародного подвійного оподаткування з урахуванням сучасних глобалізаційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретична та економічна сутність міжнародного подвійного оподаткування інвестиційних доходів зумовлена співіснуванням та одночасним застосуванням національних податкових юрисдикцій в умовах глобалізації економічного простору. Це відбувається тоді, коли капітал, технології та інноваційна діяльність вільно перетинають державні кордони. У загальному розумінні міжнародне подвійне оподаткування виникає, коли один і той самий об'єкт оподаткування, платник податків або економічний результат одночасно підлягає зіставному оподаткуванню у двох або більше державах протягом одного податкового періоду. З концептуального погляду, подвійне оподаткування відображає конфлікт двох фундаментальних податкових принципів: джерела доходу (дохід оподатковується в країні, де він отриманий) і резидентства (дохід

оподатковується в країні, де платник податків є резидентом). Економічна сутність міжнародного подвійного оподаткування полягає не лише у формальному дублюванні податкових зобов'язань, а й у підриві інвестиційних стимулів, скороченні прибутку після оподаткування та генеруванні додаткової невизначеності для транскордонних інвесторів, особливо в наукомістких та інноваційних галузях [8].

У теоретичному контексті міжнародне подвійне оподаткування класифікують за різними критеріями залежно від його характеру та прояву. Юридичне подвійне оподаткування виникає, коли один і той самий дохід оподатковується в різних державах, але в одного платника. Це відбувається, як правило, через конфлікт вимог країни резидентства та країни походження. Економічне подвійне оподаткування виникає, коли один і той самий дохід оподатковується у різних платників податків (наприклад, на корпоративному рівні та знову на рівні акціонерів), що має особливо важливе значення для розподіленого прибутку інноваційних підприємств. Також розрізняють внутрішнє та міжнародне подвійне оподаткування, причому останнє передбачає транскордонні економічні відносини та функціонування декількох податкових систем. У контексті міжнародної інвестиційної діяльності ці форми часто поєднуються й підсилюють одна одну, збільшуючи загальний податковий тиск і ускладнюючи ухвалення інвестиційних рішень [9].

Інвестиційний дохід, отриманий від інноваційних проєктів, є специфічним і дедалі важливішим об'єктом міжнародного оподаткування через його нематеріальну, високомобільну та змішану природу. На відміну від традиційних форм доходу від капіталу, дохід від інноваційних активів часто пов'язаний із правами інтелектуальної власності, результатами досліджень і розробок, цифровими активами та бізнес-моделями, що ґрунтуються на технологіях. Цей дохід може надходити у формі дивідендів від інноваційних компаній, відсотків від фінансування високоризикових технологічних підприємств, приросту капіталу від продажу активів, пов'язаних з інноваціями, або роялті, отриманих від ліцензування інтелектуальної власності. Економічна специфіка інноваційного доходу полягає в його залежності від нефізичних активів, довгострокових циклів розвитку та високого рівня невизначеності, що ускладнює

ідентифікацію джерела доходу та розподіл прав на оподаткування між державами. З огляду на це інвестиційний дохід від інновацій є найбільш уразливим до суперечливих податкових вимог та регуляторної невизначеності на міжнародному рівні.

Джерела міжнародного подвійного оподаткування в транснаціональній інноваційній діяльності полягають у структурних відмінностях між національними податковими системами та в динамічності глобальних інноваційних процесів [10, с. 375]. Різні трактування понять податкового резидентства, постійного представництва та оподатковуваної присутності часто створюють ситуації, коли кілька юрисдикцій претендують на право оподатковувати один і той самий дохід. В інноваційно-інтенсивних видах діяльності ця проблема загострюється децентралізацією етапів досліджень, розробок, виробництва та комерціалізації в різних країнах, кожна з яких може претендувати на право оподаткування на основі власних критеріїв. Крім того, невідповідності у кваліфікації доходів (наприклад, різний підхід до роялті, плати за послуги чи приріст капіталу) спричиняють подвійне оподаткування. Використання цифрових платформ і транскордонної передачі нематеріальних активів ще більше ускладнює ці проблеми, руйнуючи традиційні зв'язки між економічною діяльністю та фізичним місцеперебуванням. Таким чином, міжнародне подвійне оподаткування у сфері інноваційних технологій постає не просто як технічна податкова проблема, а як системне економічне явище, що відображає напругу між національним фіскальним суверенітетом та глобальною інтеграцією ринків капіталу, що ґрунтуються на інноваціях.

Нормативно-правові та інституційні засади регулювання міжнародного оподаткування інноваційних проєктів формувалися під впливом глибоких трансформацій у світовій економічній системі, де інноваційна діяльність стала визначальним чинником конкурентоспроможності та сталого зростання. На відміну від традиційних потоків капіталу, інноваційні проєкти вимагають перегляду класичних підходів до оподаткування, оскільки ґрунтуються на нематеріальних активах, транскордонному науково-дослідному співробітництві та цифрових інфраструктурах. Міжнародні стандарти оподаткування інвестиційного доходу еволюціонували від відносно простих двосторонніх механізмів

координації до комплексних багатосторонніх, спрямованих на забезпечення податкового нейтралітету, запобігання розмиванню бази оподаткування та збалансування інтересів держав-експортерів та імпортерів капіталу. Цей процес відображає поступовий перехід від економіки, орієнтованої на виробництво, до глобальної системи, орієнтованої на інновації та заснованої на знаннях, де мобільність капіталу та інтелектуальної власності значно перевершує регуляторні можливості окремих національних податкових систем [11, с. 56–57].

Історично міжнародні стандарти оподаткування інвестиційного доходу ґрунтувалися на розподілі прав оподаткування між країною резидентства та країною походження доходу, з обмеженим урахуванням інноваційно-специфічних чинників. З часом ці стандарти були розширені й охопили такі питання, як оподаткування роялті, приріст капіталу від інтелектуальної власності та доходів, отриманих від транскордонного фінансування інноваційної діяльності. Зростання значення високотехнологічних секторів і цифрових бізнес-моделей призвело до уточнення принципів, пов'язаних зі створенням вартості, економічною сутністю та узгодженням оподаткування з реальною економічною діяльністю. Сучасні міжнародні податкові стандарти концентруються на прозорості, узгодженості класифікації доходів та обмеженні негативної податкової конкуренції, намагаючись зберегти стимули для інвестицій у дослідження та розробки. Така нормативна трансформація підвищила гнучкість міжнародного оподаткування в реагуванні на інноваційну динаміку, зробила його складнішим і вимогливішим з погляду юридичної інтерпретації та інституційного правозастосування [12, с. 213–214].

Основним правовим інструментом регулювання оподаткування інноваційних інвестицій є двосторонні конвенції про уникнення подвійного оподаткування, які є основним механізмом гармонізації національних податкових правил на двосторонньому рівні. Ці конвенції встановлюють узгоджені правила визначення оподатковуваного доходу, визначення фіскального резидентства інвесторів та розподілу податкових прав щодо різних форм інвестиційних доходів, зокрема тих, що виникають унаслідок реалізації інноваційних проєктів. У контексті інновацій конвенції про уникнення подвійного оподаткування

відіграють особливу роль у роз'ясненні режиму оподаткування роялті, платежів за передачу технологій та прибутків, пов'язаних із транскордонною науково-дослідницькою діяльністю. Завдяки правовій визначеності та передбачуваності ці угоди мінімізують податкові ризики для інвесторів і забезпечують стабільніший простір для міжнародного співробітництва в інноваційній сфері. Водночас до конвенцій додають положення про боротьбу зі зловживаннями та механізми обміну інформацією, що відображає необхідність протидії активному податковому плануванню та водночас забезпечення сприятливого інвестиційного клімату для інноваційних підприємств [13, с. 148].

Інституційний вимір міжнародного податкового регулювання безпосередньо пов'язаний із координацією податкової політики в умовах глобалізації інноваційної економіки. Інноваційні процеси часто охоплюють декілька юрисдикцій одночасно, тому ефективно регулювання вимагає не лише правових угод, але й систематичної інституційної співпраці між податковими органами та міжнародними організаціями. Інституційні механізми координації передбачають розроблення спільних керівних принципів, здійснення експертних оцінок, багатосторонніх форумів та обмін передовим досвідом в оподаткуванні доходів, пов'язаних з інноваційною діяльністю. Ці механізми спрямовані на усунення регуляторної розрізненості та забезпечення узгодженого застосування міжнародних податкових стандартів у країнах із різним рівнем економічного розвитку та інноваційного потенціалу. В умовах глобалізації інституційна координація також сприяє згладжуванню конфліктів між фіскальним суверенітетом і необхідністю колективного розв'язання транснаціональних податкових проблем, особливо тих, що пов'язані з цифровізацією та мобільністю нематеріальних активів [14, с. 301–302].

Взаємодію міжнародних стандартів, правових інструментів та інституційних механізмів в оподаткуванні інноваційних інвестицій було узагальнено й окреслено їхні функції та практичне значення для інноваційно орієнтованої економічної діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

Регуляторні виміри оподаткування інноваційно орієнтованої економічної діяльності [10–14]

Регуляторний вимір	Основний фокус у міжнародному оподаткуванні інноваційних інвестицій	Практичне значення
Міжнародні податкові стандарти	Розподіл прав на оподаткування, класифікація доходів, принципи створення вартості	Встановлення загальних правил оподаткування інвестиційного доходу, пов'язаного з інноваціями
Конвенції про уникнення подвійного оподаткування	Правова координація між країнами резидентства та країнами походження	Зменшення податкової невизначеності та усунення повторюваних податкових вимог
Інституційні механізми	Координація політики, обмін інформацією, багатосторонній діалог	Забезпечення послідовної імплементації й адаптації до інноваційної глобалізації

Таким чином, нормативно-правові та інституційні засади регулювання міжнародного оподаткування інноваційних інвестицій відображають необхідність балансу між стимулюванням інноваційної діяльності та захистом національних податкових баз. З посиленням глобалізації та зростанням транснаціональності інноваційних мереж ефективність міжнародного оподаткування залежить від узгодженості стандартів, гнучкості правових інструментів та спроможності інституцій реагувати на нові економічні реалії. У цьому сенсі міжнародне оподаткування інноваційних інвестицій є не статичною нормативно-правовою базою, а динамічною системою, що розвивається разом із технологічним прогресом та світовою економічною інтеграцією.

Оподаткування різних видів інвестиційних доходів від інноваційних проєктів у міжнародній практиці характеризується значною диференціацією, що відображає економічну неоднорідність інноваційної діяльності та різноманітність правових підходів, прийнятих у державах. На відміну від звичайних інвестиційних, ці доходи тісно пов'язані з інтелектуальним капіталом, довгостроковими

структурами фінансування та транскордонними ланцюгами доданої вартості, що безпосередньо впливає на порядок оподаткування дивідендів, відсотків та роялті. У міжнародній практиці дивіденди від інноваційноорієнтованих компаній, часто підлягають податку, утриманому біля джерела виплати в державі виплати, але паралельно враховуються в оподатковуваній базі в державі резидентства інвестора. Для стимулювання інноваційного підприємництва та венчурного інвестування багато юрисдикцій запроваджують знижені податкові ставки або звільнення від оподаткування дивідендів, отриманих від кваліфікованих інноваційних підприємств, хоча обсяг та умови таких пільг значно відрізняються в різних країнах. Водночас відмінності в національних правилах, що регулюють розподіл прибутку та час визнання дивідендів, можуть призвести до невідповідностей, які ускладнюють ефективне оподаткування дивідендного доходу, пов'язаного з інноваціями [15, с. 134–136].

Відсоткові доходи від фінансування інноваційних проектів посідають особливе місце в міжнародному оподаткуванні через поширення транскордонних кредитів, конвертованих інструментів та венчурного боргу. У багатьох випадках країни-джерела стягують податки на процентні платежі, а країни-резиденти оподатковують такі доходи як частину загального доходу інвестора, що збільшує загальне податкове навантаження. З економічного погляду, відсотки, пов'язані з інноваційними проектами, часто компенсують підвищений ризик, а не просто вартість грошей у часі, проте податкові системи часто застосовують стандартні правила, що не враховують цей ризиковий профіль. Міжнародна практика фокусується на правилах недостатньої капіталізації, стандартах трансфертного ціноутворення та гібридних правилах невідповідності, які регулюють податковий режим процентного доходу під час фінансуванні інновацій. Оподаткування транскордонних відсотків, пов'язаних з інноваціями, як правило, є більш регульованим і вимагає більших зусиль для дотримання вимог, ніж у традиційних контекстах.

Роялті є основною формою інвестиційного доходу в інноваційній діяльності, оскільки вони безпосередньо пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності, таких як патенти, програмне забезпечення, торгові марки та технологічні ноу-хау. У міжнародній практиці роялті, як правило, підлягають

оподаткуванню біля джерела виплати, а також можуть оподатковуватися в країні резидентства одержувача. Складність оподаткування роялті пов'язана з коректним визначенням характеру платежів та їхнім розмежуванням із платою за послуги або прибутком від підприємницької діяльності. Це питання є особливо важливим в інноваційних проектах, що передбачають науково-дослідну співпрацю, ліцензійні угоди та спільне розроблення технологій, де економічна сутність операцій може змінюватися з часом. Відповідно, оподаткування роялті залишається однією з найбільш чутливих сфер у міжнародному оподаткуванні доходів від інноваційної діяльності, що має значні наслідки для розподілу прибутків у межах багатонаціональних інноваційних мереж [16].

Передача прав інтелектуальної власності в міжнародних інноваційних проектах створює додаткові податкові аспекти, що виходять за межі оподаткування поточного доходу. Передача може відбуватися у формі прямого продажу, внеску в капітал або ліцензійних угод, які змінюють місце нематеріальних активів у різних юрисдикціях. З податкового погляду, такі передачі часто призводять до оподаткування приросту капіталу, труднощів з оцінкою та потенційних спорів щодо відповідності принципу «витягнутої руки». Відсутність чітких ринкових орієнтирів для об'єктів виняткової інтелектуальної власності ускладнює визначення справедливої вартості, збільшуючи ризик податкових коригувань та подвійного оподаткування. У міжнародній практиці все більше уваги приділяється субстанційним підходам та вимогам до документації для забезпечення відповідності доходу, отриманого від переданої інтелектуальної власності, місцю створення вартості, проте практична реалізація залишається складною та ресурсомісткою.

Цифрові та високотехнологічні інновації додають ризиків та невизначеності в міжнародному оподаткуванні інвестиційних доходів. Цифровізація інноваційної діяльності зменшує залежність від фізичної присутності, що ускладнює встановлення чіткого податкового зв'язку та визначення юрисдикції, яка має право оподатковувати конкретні потоки доходів. Високотехнологічні бізнес-моделі часто поєднують декілька джерел доходу (абонентська плата, приховані роялті, дохід від даних), що розмиває традиційні категорії доходу, які використовуються в податковому праві. Ці характеристики збільшують ризик непослідовного податкового режиму, дублювання податкових вимог та

адміністративного навантаження для інвесторів. Швидкі технологічні зміни випереджають адаптацію податкових правил, створюючи тимчасові регуляторні розбіжності, які можуть призвести до непередбачуваних податкових зобов'язань або стимулювати агресивне податкове планування [17].

Основні особливості оподаткування різних видів інвестиційних доходів від інноваційних проєктів у міжнародній практиці узагальнено в табл. 2.

У міжнародній практиці особливості оподаткування інвестиційних доходів від інноваційних проєктів відображають зростання складності світової інноваційної економіки. Взаємодія різних видів доходів, нематеріальних активів та цифрових бізнес-моделей підриває традиційні податкові концепції та вимагає постійної адаптації податкової політики та адміністративних підходів. Досягнення збалансованого та передбачуваного податкового режиму інвестиційного доходу від інноваційної діяльності залишається важливою умовою для підтримання транскордонних інвестиційних потоків та сприяння технологічному прогресу.

Механізми мінімізації міжнародного подвійного оподаткування інвестиційних доходів від інноваційних проєктів відіграють визначальну роль у забезпеченні економічної доцільності транскордонної інноваційної діяльності та підтримці привабливості національних економік для високотехнологічного капіталу. З огляду на складність інноваційних потоків доходів та їхню схильність до конфлікту юрисдикцій усунення подвійного оподаткування є не лише технічним податковим завданням, а стратегічним елементом інноваційної та інвестиційної політики. Підходи до мінімізації подвійного оподаткування спрямовані на збереження податкового нейтралітету, уникнення надмірного фіскального тиску на інноваційний капітал та створення передбачуваних умов для ухвалення довгострокових інвестиційних рішень у наукоємних секторах [18, с. 60–61].

Серед класичних механізмів усунення міжнародного подвійного оподаткування методи звільнення та податкового кредиту залишаються основними в міжнародній практиці. Метод податкового кредиту передбачає врахування податків, сплачених за кордоном, під час розрахунку податкового зобов'язання в країні резидентства. Це дає змогу платнику податків зменшити внутрішній податковий тягар, гарантуючи, що загальна ставка оподаткування не перевищить вищу з двох ставок (країни резидентства чи країни-джерела), зазвичай у визначених межах. Цей метод підходить для інноваційних проєктів із диверсифікованим доходом, оскільки він зберігає зв'язок між глобальним доходом і внутрішнім оподаткуванням, запобігаючи його дублюванню. Метод звільнення від оподаткування, навпаки, повністю або частково виводить іноземний дохід від інноваційної діяльності з внутрішньої бази оподаткування, передаючи права на оподаткування переважно країні-джерелу доходу. Цей метод часто вважають сприятливішим для стимулювання зовнішніх інноваційних інвестицій, оскільки він забезпечує чіткість і спрощує дотримання вимог. Водночас у контексті інноваційної діяльності механізми податкового кредитування мають бути достатньо гнучкими, щоб враховувати різні класифікації доходів та часові відмінності, притаманні науково-дослідним і технологічним проєктам.

Крім формальних методів, податкове планування та стратегічне структурування інноваційних інвестицій відіграють важливу

Таблиця 2

Характеристика різних типів оподаткування інвестиційних доходів

Тип інвестиційного доходу	Типовий податковий режим у міжнародній практиці	Основні проблеми оподаткування
Дивіденди від інноваційних компаній	Податок у джерела виплати та оподаткування в країні резидентства	Невідповідність ставок, умови звільнення від участі
Відсотки від фінансування інновацій	Утримання податку в джерела та оподаткування в країні резидентства	Низька капіталізація, гібридні інструменти, дохідність, що ґрунтується на ризику
Роялті від інтелектуальної власності	Оподаткування джерела з потенційним оподаткуванням резидентства	Характеристика доходу, еволюція суті транзакції
Доходи від передачі прав інтелектуальної власності	Оподаткування приросту капіталу або доходу від підприємницької діяльності	Оцінка нематеріальних активів, узгодження зі створенням вартості

роль в управлінні міжнародними податковими ризиками. Ефективне податкове планування вимагає узгодження юридичної, фінансової та операційної структури проєктів з міжнародними податковими системами з обов'язковим дотриманням вимог щодо економічної сутності. Це охоплює ретельний вибір юрисдикцій для здійснення досліджень і розробок, фінансування, управління інтелектуальною власністю та комерціалізації, а також вибір відповідних інвестиційних інструментів і договірних механізмів. Належне структурування зменшує ймовірність подвійного оподаткування, забезпечуючи узгодженість у визначенні доходу та використовуючи наявні механізми звільнення від оподаткування, передбачені міжнародними угодами та національним законодавством. Водночас в інноваційному контексті податкове планування обмежене посиленням контролем регуляторних органів та зростанням акценту на прозорості, що звужує використання агресивних податкових стратегій і зосереджує фокус на стійких та орієнтованих на дотримання вимог законодавства рішеннях.

Перспективи адаптації національних податкових систем до вимог міжнародних інноваційних інвестицій тісно пов'язані з ширшою трансформацією фіскальної політики у відповідь на глобалізацію та технологічні зміни. Національні податкові системи мають узгоджувати захист своєї податкової бази з необхідністю підтримки економічного зростання, заснованого на інноваціях. Адаптація в цій сфері передбачає модернізацію податкового законодавства для кращого відображення економічних реалій інноваційних доходів, зокрема чіткіші правила оподаткування нематеріальних активів, транскордонного фінансування та цифрових бізнес-моделей. Це також вимагає підвищення адміністративної спроможності для ефективного впровадження міжнародних стандартів та співпраці з іноземними податковими органами. Зі стратегічного погляду, розвиток інноваційно сприятливих податкових режимів у поєднанні з надійними механізмами усунення подвійного оподаткування важливий для підвищення конкурентоспроможності країни в залученні міжнародних інноваційних інвестицій.

У довгостроковій перспективі мінімізація міжнародного подвійного оподаткування інвестиційних доходів від інноваційних проєктів залежить не лише від застосування

традиційних правових методів, а й від активного пристосування національних податкових систем до глобальних стандартів. Податкова політика має забезпечувати баланс між правовою визначеністю, фіскальною справедливістю та заохоченням транскордонних інвестицій.

Висновки. За результатами дослідження узагальнено теоретико-економічну природу міжнародного подвійного оподаткування інвестиційних доходів від інноваційних проєктів. Доведено, що його виникнення зумовлене конфліктом різних податкових юрисдикцій, а також розбіжностями в принципах визначення податкового резидентства, джерел доходу й економічної присутності в умовах транснаціоналізації інноваційної діяльності. Встановлено, що інноваційні проєкти мають підвищену податкову вразливість як джерело інвестиційного доходу через домінування нематеріальних активів, цифрових бізнес-моделей та складних фінансових інструментів, що ускладнює коректний розподіл податкових прав між державами. Систематизація міжнародних підходів підтвердила визначальну роль міжнародних податкових угод, стандартів і координаційних механізмів у зниженні податкової невизначеності та створенні більш передбачуваного фіскального середовища для міжнародних інноваційних інвестицій.

Обґрунтовано, що ефективна мінімізація міжнародного подвійного оподаткування інвестиційних доходів від інноваційних проєктів потребує комплексного поєднання: правових механізмів, інструментів податкового планування та адаптації національних податкових систем до глобалізаційних і цифрових викликів. Доведено, що застосування методів заліку, звільнення та податкового кредитування в поєднанні зі структурізацією інноваційних інвестицій сприяє зниженню податкових ризиків без втрати фіскальної стабільності держав. Наголошено, що подальше вдосконалення податкової політики у сфері інновацій має ґрунтуватися на принципах прозорості, економічної сутності та міжнародної узгодженості. Перспективи подальших наукових досліджень доцільно пов'язати з аналізом оподаткування цифрових інновацій, розвитку глобальних податкових ініціатив та оцінкою їхнього впливу на інвестиційну привабливість національних економік.

Література

1. Носенко Д. В. Від усунення подвійного оподаткування до шкідливої податкової конкуренції: історичний контекст та подальший розвиток. *Український економічний часопис*. 2024. № 6. С. 80-86. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2024-6-13>
2. Колонтай С. М., Смірнова К. В., Петрашевська А. Д., Більчинський М. С. Сучасні види системи оподаткування, їх переваги та недоліки. *Підприємництво та інновації*. 2024. № 30. С. 21 - 26. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/30.3>
3. Будякова О. Ю., Дервіш Д. С. Інвестиції в біо економіку для повоєнного відновлення України. *Трансформаційна економіка*. 2023. № 4 (04). С. 9-13. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-4-2>
4. Гоца С. В. Податкова юрисдикція держави: співвідношення національного законодавства та міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2025. № 2 (89). С. 396-401. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.2.60>
5. Юрківський О. Й., Литвинчук О. В. Міжнародні принципи оподаткування в контексті формування фінансової безпеки України. *Міжнародні економічні відносини*. 2025. № 1 (111). С. 64-73. DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2025-1\(111\)-64-73](https://doi.org/10.26642/jen-2025-1(111)-64-73)
6. Пирого С. С. Правова оцінка чинних угод про уникнення подвійного оподаткування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2024. № 2 (82). С. 238-244. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.2.38>
7. Лебідь Г. Бюджетно-податкова політика регулювання трансфертного ціноутворення в країнах світу. *Економіка та суспільство*. 2024. № 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-123>
8. Юр'єва П., Микитенко Т. Зовнішньоекономічна діяльність та особливості її оподаткування: теоретичні аспекти. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-30>
9. Закаблуківський А. В. Економічні моделі обліку та оподаткування цифрових активів в Україні. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2025. № 23. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17439021>
10. Корв'яков В. А. Система джерел та принципів міжнародного податкового права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2024. № 3 (83). С. 372-377. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.3.58>
11. Ляшук Н. Основні нормативно-правові підстави впровадження індикативного планування для реалізації інвестиційних проєктів. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2023. № 5. С. 51-59. DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2023-5-51-59>
12. Свиноус І., Туржанський В., Хома Д. Облік інвестиційної діяльності суб'єктів підприємницької діяльності в умовах переходу до міжнародних стандартів фінансової звітності. *Сталий розвиток економіки*. 2023. 3 2 (47). С. 209-215. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2023-47-30>
13. Савенкова В. Г., Руденко М. О. Юридична сутність подвійного оподаткування та податкове резиденство в контексті усунення подвійного оподаткування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2025. № 3 (87). С. 145-151. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.3.21>
14. Теліщук М., Теліщук М. Податкова діяльність держави: інституціонально-соціальні аспекти. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 1 (52). С. 297-304. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-41>
15. Побережець О. В., Філатова М. О. Ефективна податкова система як фактор розвитку інноваційних процесів у державі: досвід Фінляндії та України. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2023. № 22 (54). С. 129-138. DOI: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2023.2\(54\).297337](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2023.2(54).297337)
16. Валігура В., Шептак А., Сорока М. Нові ініціативи ЄС у сфері гармонізації оподаткування бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2025. № 71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-47>
17. Цегельник Н. І. Вплив цифровізації на трансфертне ціноутворення: ризики та можливості для міжнародного податкового регулювання. *Академічні візії*. 2025. № 41. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15211250>
18. Фенюк Я. К. Розвиток нормативно-правового регулювання податкової системи в контексті міжнародної конкуренції. *Таврійський науковий вісник*. Серія: Економіка. 2023. № 15. С. 57 - 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.7>

References

1. Nosenko D. V. Vid usunennia podviihnoho opodatkovannia do shkidlyvoi podatkovoi konkurentsii: istorychnyi kontekst ta podalshyi rozvytok. *Ukrainskyi ekonomichnyi chasopys*. 2024. No 6. S. 80-86. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2024-6-13>
2. Kolontai S. M., Smirnova K. V., Petrashevskaya A. D., Bilchynskiy M. S. Suchasni vydiv systemy opodatkovannia, yikh perevahy ta nedoliky. *Pidpryiemnytstvo ta innovatsii*. 2024. No 30. S. 21-26. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/30.3>

3. Budiakova O. Yu., Dervish D. S. Investytsii v bio ekonomiku dlia povoiennoho vidnovlennia Ukrainy. *Transformatsiina ekonomika*. 2023. No 4 (04). S. 9–13. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-4-2>
4. Hoza S. V. Podatkova yurysdyktsiia derzhavy: spivvidnoshennia natsionalnogo zakonodavstva ta mizhnarodnykh dohovoriv pro utrymattia podviinoho opodatkovannia. *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu. Seriya: Pravo*. 2025. No 2 (89). S. 396–401. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.2.60>
5. Yurkivskiy O. Y., Lytvynchuk O. V. Mizhnarodni pryntsyipy opodatkovannia v konteksti formuvannia finansovoi bezpeky Ukrainy. *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny*. 2025. No 1 (111). S. 64–73. DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2025-1\(111\)-64-73](https://doi.org/10.26642/jen-2025-1(111)-64-73)
6. Pyroha S. S. Pravova otsinka chynnykh uhod pro utrymattia podviinoho opodatkovannia. *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu. Seriya: Pravo*. 2024. No 2 (82). S. 238–244. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.2.38>
7. Lebid H. Biudzheto-podatkova polityka rehuliuвання transfornogo tsinooutvorennia v krainakh svitu. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2024. No 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-123>
8. Yurieva P., Mykytenko T. Zovnishnioekonomichna diialnist ta osoblyvosti yii opodatkovannia: teoretychni aspekty. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2022. No 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-30>
9. Zakablukivskiy A. V. Ekonomichni modeli obliku ta opodatkovannia tsyfrovyykh aktyviv v Ukraini. *Zdobutky ekonomiky: perspektyvy ta innovatsii*. 2025. No 23. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17439021>
10. Korviakov V. A. Systema dzherel ta pryntsyipiv mizhnarodnogo podatkovoho prava. *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu. Seriya: Pravo*. 2024. No 3 (83). S. 372–377. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.3.58>
11. Liashuk N. Osnovni normatyvno-pravovi pidzady vprovadzhennia indykatyvnoho planuvannia dlia realizatsii investytsiinykh proektiv. *Publichne upravlinnia: kontseptsii, paradyhma, rozvytok, udoskonalennia*. 2023. No 5. S. 51–59. DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2023-5-51-59>
12. Svyynous I., Turzhanskyi V., Khoma D. Oblik investytsiinoi diialnosti subiektiv pidpriemnytskoi diialnosti v umovakh perekhodu do mizhnarodnykh standartiv finansovoi zvitnosti. *Stalyi rozvytok ekonomiky*. 2023. 32 (47). S. 209–215. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2023-47-30>
13. Savenkova V. H., Rudenko M. O. Yurydychna sutnist podviinoho opodatkovannia ta podatkovye rezydentstvo v konteksti usunennia podviinoho opodatkovannia. *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu. Seriya: Pravo*. 2025. No 3 (87). S. 145–151. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.3.21>
14. Telishchuk M., Telishchuk M. Podatkova diialnist derzhavy: instytutsiino-sotsialni aspekty. *Stalyi rozvytok ekonomiky*. 2025. No 1 (52). S. 297–304. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-41>
15. Poberezhets O. V., Filatova M. O. Efektyvna podatkovaya systema yak factor rozvytku innovatsiinykh protsesiv u derzhavi: dosvid Finliandii ta Ukrainy. *Rynkova ekonomika: suchasna teoriia i praktyka upravlinnia*. 2023. No 22 (54). S. 129–138. DOI: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2023.2\(54\).297337](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2023.2(54).297337)
16. Valihura V., Sheptak A., Soroka M. Novi initsiatyvy YES u sferi harmonizatsii opodatkovannia biznesu. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2025. No 71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-47>
17. Tsehelnik N. I. Vplyv tsyfryzatsii na transferne tsinooutvorennia: ryzyky ta mozhlyvosti dlia mizhnarodnogo podatkovoho rehuliuвання. *Akademichni vizii*. 2025. No 41. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15211250>
18. Feniuk Ya. K. Rozvytok normatyvno-pravovoho rehuliuвання podatkovoi systemy v konteksti mizhnarodnoi konkurentsii. *Tavriiskiyi naukovyi visnyk. Seriya: Ekonomika*. 2023. No 15. S. 57–65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.7>

Manukhina M.Y., Tatsii I.V., Serikova O.M. International double taxation of investment income from innovative projects and ways to minimize it

The relevance of this study is driven by the intensification of cross-border innovation activities and the growing share of investment returns generated by knowledge-intensive and high-technology projects in the global economy. This expansion heightens the problem of overlapping tax jurisdictions and inconsistencies in national tax regulations.

The purpose of the article is to systematize theoretical and practical approaches to addressing international double taxation of investment income derived from innovative projects and to substantiate effective strategies for its mitigation amid globalization and digital transformation.

The findings indicate that international double taxation in the innovation sector extends beyond the formal duplication of tax liabilities. It represents a complex economic phenomenon that directly influences investment behavior, risk assessment, and the geographical distribution of innovation activities. The main forms of investment income generated by innovative projects are analyzed, as are the mechanisms through which conflicting tax claims arise in cross-border environments. The study establishes that the nature of innovation-driven income, which is tied to intangible assets, intellectual property, and digital business models,

significantly increases exposure to double taxation compared to traditional investment activities. Emphasis is placed on the role of international tax treaties and coordinated relief mechanisms in reducing tax uncertainty and improving the predictability of returns on innovation-related investments. The article argues that classical methods of avoiding double taxation, including exemptions, offsets, and tax credits, remain relevant but require flexible adaptation to the economic characteristics of innovation processes. Special attention is given to tax planning and the strategic structuring of innovative investments, identified as key complementary tools for minimizing double taxation risks under strengthened international tax oversight.

The conclusions affirm that effective mitigation of international double taxation of investment income from innovative projects can be achieved only through a balanced combination of legal instruments, international institutional cooperation, and adaptive national tax policies. The study demonstrates that aligning domestic tax systems with international standards while preserving innovation incentives enhances the investment attractiveness of economies for cross-border

innovation funding and supports sustainable innovation-driven growth.

Keywords: international taxation, investment income, innovation activities, double taxation, tax mechanisms, tax burden minimization, intellectual property, tax planning, transnational investment.

Манухіна Марта Юрїївна – к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, manuhina@snu.edu.ua.

Тасїй Інна Валерїївна – к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, tascij@snu.edu.ua.

Серїкова Ольга Миколаївна – к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, serikova@snu.edu.ua.

Стаття подана 12.11.2025.